

❖ فرهنگ همسرگزینی در بین دانشجویان؛ معیارها و اولویتها

سیف اله فضل الهی قمشی^۱

منصوره ملکی توانا^۲

چکیده

هدف: هدف تحقیق؛ شناسایی، اولویت‌بندی و مقایسه معیارهای انتخاب همسر در بین دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی و دانشگاه دولتی قم بوده است. **روش:** روش تحقیق؛ توصیفی از نوع پیمایشی و جامعه آماری آن، دانشجویان شرکت‌کننده در مراسم ازدواج دانشجویی نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاههای مذکور در نیمسال دوم سال تحصیلی ۹۰-۹۱ بودند که کل آنان به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. ابزار جمع‌آوری اطلاعات، پرسشنامه محقق‌ساخته حاوی ۳۰ سؤال بر اساس طیف پنج درجه‌ای لیکرت با پایایی ۰/۸۹ بر اساس آلفای کرانباخ بود. برای تجزیه و تحلیل اطلاعات، علاوه بر روشهای توصیفی، از آزمونهای همبستگی رتبه ای اسپیرمن براون ، T کندال و Z تک‌گروهی استفاده شد. **یافته‌ها:** یافته‌ها نشان داد سلامت فکری و روانی از اولویت‌دارترین و دیدگاه سیاسی از کم‌اهمیت ترین معیارهای انتخاب همسر در بین دانشجویان است و عفت و پاکدامنی، برخورداری از نجابت خانوادگی و شخصی، داشتن صداقت در زندگی زناشویی، توافق اخلاقی بین زوجین، امنیت و آرامش در زندگی، قابل اعتماد بودن، حس مسئولیت‌پذیری بالا، سلامت جسمانی، تناسب فرهنگی و تحصیلی بین زوجها، به ترتیب از مهم‌ترین معیارهای انتخاب همسر در بین دانشجویان بوده است. میزان همبستگی بین رتبه‌بندی دانشجویان دو دانشگاه معنی‌دار است. **نتیجه‌گیری:** دانشجویان در همسرگزینی به معیارهای مادی و ظاهری در مقایسه با عوامل معنوی توجه فرعی و غیر اصلی دارند که با فرهنگ و آموزه‌های اسلامی، هماهنگی بیشتری دارد.

واژگان کلیدی: معیارهای همسرگزینی، دانشجویان، دانشگاه آزاد اسلامی، دانشگاه دولتی قم، اولویت‌بندی.

❖ دریافت مقاله: ۹۱/۰۷/۲۱؛ تصویب نهایی: ۹۱/۱۱/۲۹.

۱. دانشجوی دکتری برنامه ریزی درسی؛ مربی و مدیرگروه علوم تربیتی(مدیریت و برنامه ریزی آموزشی) دانشگاه آزاد اسلامی واحد قم (نویسنده مسئول) / آدرس: قم، پردیسان، دانشگاه آزاد اسلامی واحد قم، دانشکده علوم انسانی / نامبر:

Email: fazlollahigh@yahoo.com / ۰۲۵۳۳۲۸۱۳۸۳۲

۲. کارشناس و دبیرعلوم تجربی ناحیه دوآموزش و پرورش استان قم / Email: malakitavana_m@yahoo.com

الف) مقدمه

همسرگزینی از مراحل رشد روانی انسان و امری اجتناب‌ناپذیر است که به عنوان مهم‌ترین رفتار اجتماعی برای دستیابی به نیازهای عاطفی، همواره مورد توجه بوده است. انتخاب همسر و ازدواج امری ظریف و پویاست که توفیق آن مستلزم توجه به معیارهای مناسب است. تشکیل خانواده و تعاملات مناسب بین افراد نه تنها موجب رشد و پیشرفت انسانها می‌شود (حقیقی‌زاده و همکاران، ۱۳۸۹: ۴۵)، بلکه با ایجاد آرامش روانی، تمرکز حواس و ایجاد انگیزه برای تلاش و کوشش و پیشرفت، به زندگی معنی و مفهوم درستی می‌بخشد و افراد را در راستای ابدی شدن هدایت کرده، او را از آلودگی و گناه بازمی‌دارد. در فرایند یادگیری نیز موجب دقت و تمرکز بیشتر شده، زمینه را برای اعتلای دانش، بینش و توانش افراد مهیا می‌سازد. بنابر این، یافتن مونس و همدم خوب، انسان را به اوج سعادت می‌رساند. یقیناً در انتخاب همسر، توجه به نقش فرهنگ و اعتقادات مذهبی، سنن و آداب جامعه، یک اصل ضروری است. لذا به نظر می‌رسد در جامعه ایرانی که ارزشهای اسلامی، ازدواج و تشکیل خانواده را از مهم‌ترین امور دانسته است، جوانان و به ویژه دانشجویان فعال در عرصه‌های علمی، برای یک زندگی علمی و پژوهشی باید بتوانند با توجه به آموزه‌های دینی و ارزشهای اسلامی جامعه و هدفمند بودن هر کاری در اعتقادات اسلامی و حفظ شئون اجتماعی، با در نظر گرفتن معیارهای درست و مناسب، در انتخاب همسری شایسته برای زندگی سعادت‌مندانانه توفیقاتی ارزشمند داشته باشند و همسری برگزینند که در مسئولیتهای بزرگ اجتماعی، آنان را همراه باشند. لذا این تحقیق در صدد است تا معیارهای همسرگزینی در بین دانشجویان دانشگاه‌های دولتی و آزاد اسلامی قم را شناسایی و اولویت‌بندی کند.

ب) بیان مسئله

انسان در طول حیات خود، پیوسته در حال انتخاب است و در هر انتخاب، خواسته یا ناخواسته، هشیار یا ناهشیار، ملاک‌هایی را مبنا قرار می‌دهد. تعدادی از این ملاکها مختص به فرد و برخی نیز تقریباً بین همه اعضای یک گروه، از نظر جنس یا نوع مشترکند (صیرزاده و رسولزاده طباطبایی، ۱۳۸۸: ۴۱). مسئله انتخاب همسر از مهم‌ترین پدیده‌های فردی و اجتماعی است که در آن ترجیحات و ملاکهای مشترک انسانها برای انتخاب همسر، مورد قبول عموم مردم و همین‌طور

فرهنگ همسرگزینی در بین دانشجویان؛ معیارها و اولویتها ♦ ۱۳۳

بسیاری از رشته‌های علمی، از جمله جامعه‌شناسی، ژنتیک و زیست‌شناسی تکاملی است (همان: ۴۲). از طرف دیگر، با توجه به این نکته که جوانان، به ویژه دانشجویان، سرمایه اصلی و کارگزاران جامعه فردا می‌باشند و پیشرفت و تعالی کشور وابسته به همت و پشتکار این قشر از جامعه است و اکثر دانشجویان در سن ازدواج و انتخاب همسرند و طبق آمار به دست آمده در سالهای اخیر متوسط سن ازدواج و میزان طلاق در کشور و در بین جوانان افزایش قابل ملاحظه‌ای داشته است؛ لذا توجه به امر ازدواج و بررسی دیدگاه دانشجویان در این رابطه، می‌تواند کمک شایانی در ارتباط با کاهش طلاق و گرایش بیشتر جوانان به ازدواج کردن و آشنایی آنان با اصول صحیح انتخاب همسر شود. همچنین با توجه به نقشی که دانشگاهها در تولید علم و نشر و ترویج فرهنگ و روشهای زندگی و ارزشها در جامعه و شکل‌گیری دانشگاه اسلامی از طریق اعضای هیئت علمی و به ویژه دانشجویان دارد، تصمیم گرفته شد پژوهشی با هدف شناسایی و تعیین معیارهای گزینش همسر در بین دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی و دانشگاه دولتی قم و مقایسه و اولویت‌بندی معیارهای همسرگزینی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی و دانشگاه دولتی قم به سؤالات ذیل:

۱. معیارهای انتخاب همسر در بین دانشجویان دانشگاههای آزاد و دولتی قم کدامند؟
۲. کدام یک از معیارهای مورد مطالعه از اولویت بالایی در بین دانشجویان برخوردار است؟
۳. آیا بین اولویت‌بندی معیارهای انتخاب همسر دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی و دولتی قم، رابطه معناداری وجود دارد؟

پاسخ داده شود. لذا در این مطالعه، محققان در صددند تا معیارهای انتخاب همسر در بین دانشجویان شرکت‌کننده در مراسم ازدواج دانشجویی نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاههای آزاد اسلامی قم و دانشگاه دولتی قم را شناسایی و اولویت‌بندی کنند تا با تحلیل وضعیت موجود و دسترسی به راه‌های مناسب برای تحقق فرهنگ و ارزشهای اسلامی در جامعه و دانشگاهها، گامی هر چند کوچک اما مؤثر بردارند.

ج) ادبیات تحقیق

همسرگزینی^۱ فرایندی است شامل بررسی و سنجش ویژگی‌ها و جایگاه همسر آینده از جنبه‌های گوناگون؛ از جمله: ویژگی‌های ظاهری، درآمد، جایگاه اقتصادی- اجتماعی، سطح تحصیلات، جایگاه شغلی، جایگاه خانوادگی و مانند آن و مجموعه این ویژگی‌هاست که رفتار انتخاب همسر را شکل می‌دهند (چن،^۲ ۲۰۰۵). این فرایند به عنوان یک پدیده جهانی رایج در بیشتر جوامع محسوب می‌شود و طی دهه‌های اخیر در دو حیطه جامعه‌شناسی و دانش خانواده، سؤالهای زیادی در زمینه معیارهای انتخاب همسر و خصوصیتی که هر فرد ترجیح می‌دهد در همسر آینده‌اش وجود داشته باشد، مطرح شده است. (پارمر،^۳ ۱۹۹۸: ۴۶۴)

مسئله انتخاب همسر،^۴ مورد قبول عموم مردم و بسیاری از رشته‌های علمی، از جمله: جامعه‌شناسی، ژنتیک و زیست‌شناسی تکاملی است. باس^۵ معتقد است که همسرگزینی اساساً پدیده‌ای روان‌شناختی است و رشته‌های مختلف روان‌شناسی، این پدیده را از منظرهای مختلف مورد بررسی و پژوهش قرار می‌دهند (همان: ۴۶۶). برای چگونگی انتخاب همسر به مواردی مانند انتخاب بر اساس تصادف از میان مجموعه محدودی از افراد اساساً شبیه به خود فرد، هم‌تاهم‌سری یا گرایش به انتخاب همسر مشابه خود، تکمیل‌کنندگی یا گرایش به انتخاب فرد مکمل و جذابیت بین فردی، دلایلی مانند سود بردن از روابط عاشقانه (نظریه تبادل اجتماعی)^۶، حفظ هماهنگی در تفکر و ارتباطات اجتماعی خود (نظریه توازن)^۷ اشاره شده است. دیدگاه زیست‌شناسی تکاملی، تبیین خود درباره انتخاب همسر را به این صورت مطرح می‌کند که انسان خود می‌شود تا احتمال پخش ژنهای خود را به حداکثر برساند. در جریان تنازع بقا، شایسته‌ترین اعضای یک گونه به اندازه کافی زنده می‌مانند که ویژگی‌های خود را به

1. Mate-Selection

2. Chen

3. Parmer

4. Mate Selection Preferences

5. Buss

6. Social Exchange Theory

7. Balance Theory

فرهنگ همسرگزینی در بین دانشجویان؛ معیارها و اولویتها ♦ ۱۳۵

نسل بعد انتقال دهند. بنابر این، نیاز دارند همسری را انتخاب کنند که خصایصی با کیفیت بالا^۱ داشته باشد. (باس، ۱۹۹۰: ۸)

بر اساس نظریه روان‌شناختی «رشد و تکامل روانی»، هر کسی که از رشد و سلامت روانی بیشتری برخوردار باشد، معیارهای عالی‌تری برای انتخاب همسر دارد. مازلو می‌گوید: انسانهای تکامل‌یافته از قوه ادراک وسیع‌تر و سلیقه عالی‌تری در زمینه انتخاب همسر برخوردارند (کامکار،^۲ ۲۰۰۰: ۸-۱). مطابق نظریه نیازهای وینچ، هر شخصی همسری را انتخاب می‌کند که بتواند نیازهای او را جبران و تکمیل‌کننده نقضهای او باشد (رایس،^۳ ۱۹۹۶: ۱۹۶). در مقابل نظریه‌های پیش‌گفته که در اصطلاح، نظریه‌های ناهمسان همسری نامیده می‌شوند، نظریه دیگری به نام نظریه همسان‌همسری وجود دارد که نظریه‌پردازان در آن، قاعده جهانی همسرگزینی را همسان‌همسری می‌دانند (حقیقی‌زاده و همکاران، ۱۳۸۹: ۴۵). به نوشته بارون و برن^۴ (۲۰۰۴)، مردم تمایل دارند کسانی را به عنوان همسر برگزینند که با آنها همسان باشند؛ که همسانی مثلاً در تحصیلات به معنی تشابه در نگرشها، ارزشها و عقاید است. (فروستان و همکاران، ۱۳۸۶: ۲۱۹)

کارلسون^۵ معتقد است همسرگزینی، فرایندی است از کنش متقابل بین دو فرد، یک مرد و یک زن که به برخی شرایط قانونی تحقق بخشیده، مراسمی برای برگزاری زناشویی خود برپا داشته‌اند و عمل آنان مورد پذیرش قانون قرار گرفته است (همان: ۲۱۸). کلود لوی استروس^۶ معتقد است که ازدواج همواره متأثر از ساخت کلی جامعه بوده و متناسب با دگرگونی‌های اجتماعی، تغییراتی در همسرگزینی از لحاظ اجتماعی پدید آمده است (همان). از این رو، مرحله بررسی و شناخت برای گزینش همسر، اهمیت بسزایی در زندگی انسان دارد؛ زیرا تجربه نشان داده که منشأ بیشتر اختلاف خانواده‌ها و طلاق و از هم‌پاشیدگی‌ها، شتابزدگی در انتخاب همسر و نداشتن معیارهای مناسب فردی، اعتقادی و اجتماعی بوده است.

1. High-Quality Mating

2. Kamkar

3. Rice

4. Baron & Byrne

5. Karlson

6. Levi-Strauss

مکتب انسان‌ساز اسلام نیز ازدواج شایسته را همواره مایه آرامش روح و روان و آسایش جسم و جان می‌داند. قرآن کریم می‌فرماید: «و از نشانه‌های اوست که همسرانی از جنس خودتان برای شما آفرید تا درکنار آنان آرامش یابید و میان شما دوستی و مهربانی قرار داد؛ همانا در این کار، نشانه‌هایی است برای گروهی که تفکر می‌کنند» (روم: ۲۱). قرآن بر مسئله انتخاب همسر به عنوان زوجی که کامل‌کننده وجود و شخصیت اوست، تأکید فراوان می‌ورزد و معیارهایی را برای انتخاب همسر بیان می‌کند. تکیه قرآن در موارد متعدد بر صلاحیت و شایستگی همسر، مفهومی عام است و شامل جنبه‌های گوناگون ظاهری همانند زیبایی جسمی و معنوی (دینی و اخلاقی) نیز می‌تواند باشد (انبیا: ۹۰). در قرآن کریم آمده است زن و مرد مانند لباس یکدیگرند. بنابر این، اولاً باید با هم متناسب و اندرزه هم باشند؛ چون هر کسی با توجه به اندازه و روحیه‌ی خود لباس انتخاب می‌کند. ثانیاً، باید حافظ و پشتیبان هم باشند؛ مانند لباس که انسان را در مقابل گرما و سرما حفظ می‌کند. ثالثاً، زن و شوهر آبرو و زینت هم هستند؛ مانند لباس که باعث زینت و آبروی ماست. (بقره: ۱۸۷)

د) معیارهای انتخاب همسر در اسلام

پیامبر اسلام (ص) خصلتهای آمادگی برای آوردن فرزندان متعدد، مهربانی، رعایت عفت و پاکدامنی، عزت و سربلندی، فروتنی، آراستگی برای همسر، خودنگهداری نسبت به نامحرمان و حفظ پوشش، حرف‌شنوی و اطاعت در مسائل جنسی، جلب میل شوهر و حفظ اعتدال را از ویژگی‌های همسران مناسب دانسته، بدانها تأکید فرموده (حر عاملی، ۱۴۰۹: ۵۴)، می‌فرمایند: از سعادت مرد این است که دارای همسری شایسته و خوب باشد (کلینی، ۱۳۶۵: ۳۳۲). در اندیشه اسلام به عنوان یک مکتب انسان‌ساز، معیارهای ذیل در انتخاب همسر مورد تأکید قرار گرفته است:

۱. داشتن ایمان و تقوای الهی، ملاک اصلی انتخاب همسر است. در سایه ایمان و تقواست که روابط عمیق عاطفی بین زوجین ایجاد می‌شود. نزد چنین همسرانی، زمینه تا حدود زیادی برای پرورش صحیح فرزندان فراهم است و زن و شوهر می‌توانند بر همه مشکلات زندگی، اعم از اقتصادی و روانی، فایز آیند و فرزندان خود را مطابق موازین و برنامه‌های دینی تربیت کنند. به یقین اگر پدر آینده برای هر خانواده که به عنوان مدیر خانواده محسوب

فرهنگ همسرگزینی در بین دانشجویان؛ معیارها و اولویتها ♦ ۱۳۷

می‌شود، با ایمان و صالح باشد، همسر و سایر اعضای خانواده را در پرتو مهر و محبت که ریشه در ایمانش دارد، قرار داده، در اثر شایستگی‌های معنوی خویش، کانون خانواده را به محیطی امن و باصفا تبدیل کرده و زمینه رشد و تربیت فرزندان با ایمان و مسئولیت‌پذیر را فراهم خواهد کرد. (حر عاملی، ۱۴۰۹: ۳۰)

۲. برخورداری از حُسن خلق: احادیث اسلامی بر خوش‌زبانی، خوش‌خلق، گذشت، ادب، نرم‌خویی، فروتنی، مهربانی، عدالت، شرح صدر و بردباری، پای می‌فشارند. هر یک از این ویژگی‌ها می‌توانند بسیاری از اختلافها و کشمکشهای خانوادگی را برطرف کنند (حیب‌نژاد، ۱۳۸۱: ۶۴). بسیاری از ویژگی‌های همسر، همچون: زیبایی، سن و ... با وجود اهمیت خاص خود، پس از چندی نقش کمتری در زندگی ایفا می‌کنند، ولی اخلاق حسنه تا آخرین لحظات عمر در طراوت و نشاط و شیرینی زندگی مؤثر است. (حر عاملی، ۱۴۰۹: ۵۴)

۳. اصالت و شرافت خانوادگی: افرادی که در خانواده‌ای اصیل رشد می‌یابند، سجایای اخلاقی را از پدر و مادر خود به ارث می‌برند و در برخورد با دشواری‌ها و فراز و نشیبهای زندگی، هرگز از جاده‌ی درستی و راستی خارج نمی‌شوند. از این رو، باید نجابت، تدین، پاکي، تربیت و روحیات خانواده همسر را در نظر گرفت؛ چرا که همسر شما شاخه‌ای از همان درخت است. پیامبر (ص) فرمودند: در دامن خانواده شایسته ازدواج کنید؛ زیرا عِرْق (نطفه و ژن) تأثیر می‌گذارد (مظاهری، ۱۳۸۳: ۱۱۵). به هر حال، در ازدواج باید به انتقال ویژگی‌های پدر و مادر به فرزندان توجه کرد؛ چنان که پیامبر اکرم (ص) می‌فرمایند: «تَزَوَّجُوا فِي الْحَجْرِ الصَّالِحِ فَإِنَّ الْعِرْقَ دَسَّاسٌ» (محمدی ری شهری، ۱۳۷۹، ترجمه رضا شیخی، ج: ۵، ۲۲۵۸)؛ با خانواده خوب و شایسته وصلت کنید.

۴. برخورداری از عقل و اندیشه مناسب: امیرالمؤمنین (ع) می‌فرمایند: با انسان احمق و نفهم ازدواج نکنید؛ زیرا معاشرت با او بلایی است عظیم و فرزندان نیز ضایع خواهند شد (حر عاملی، ۱۴۰۹: ۵۶). رسول خدا (ص) به حضرت علی (ع) فرمودند: ای علی! هیچ فقری بدتر از نادانی نیست و هیچ مالی سودمندتر از عقل نیست. (موسوی، ۱۳۹۱: ۱۴۶)

۵. برخورداری از سلامت جسمانی و روانی: در انتخاب همسر با نقصها و معلولیت‌های جسمی و روحی عمیق و غیر قابل درمان نباید برخورد احساساتی و غیر عقلانی کرد که

لطمه‌های سنگین به زندگی می‌زنند. همچنین دو زوج بهتر است از لحاظ جسمی (قد، وزن، سلامت جسمانی) و ویژگی‌های روحی و روانی تناسب داشته باشند. (کلینی، ۱۳۶۵: ۳۲۵)

۶. داشتن زیبایی ظاهری: اسلام توصیه می‌کند که زیبایی را باید در کنار دیگر ملاکها قرار داد و نظری متعادل به آن داشت. در احادیثی نقل شده که همسر با روی سفید، چهره زیبا، موی بلند و زیبا، گندمگون، خنده‌رو و ... پسندیده است (حیبت‌نژاد، ۱۳۸۱: ۶۸). با وجود تأکید بر اهمیت زیبایی در انتخاب همسر، مطالعه منابع دینی بیانگر این است که زیبایی زن، در مقایسه با برخی معیارهای انتخاب همسر، از اهمیت کمتری برخوردار بوده و در صورت ضرورت به گزینش یکی از آن دو، زیبایی از اولویت برخوردار نیست. چنانچه در مقایسه بین دینداری و زیبایی، دینداری (محمدی ری‌شهری، ۱۳۷۸: ۹۴)؛ در مقایسه بین صلاحیت خانوادگی و زیبایی، صلاحیت خانوادگی (کلینی، ۱۳۶۵: ۳۳۱) و در مقایسه بین توان باروری زن و زیبایی، توان باروری وی ترجیح داده شده است. (همان: ۳۳۳)

۷. برخورداری از سطح تحصیلات مناسب و یکسان: صرف تحصیلات نمی‌تواند تضمین‌کننده روابط معقول و حساب‌شده و تأمین‌کننده سلامت روانی خانواده باشد؛ ولی به هر حال، زن و مردی که از نظر تحصیلات در وضعیت مشابه‌ای قرار دارند، در بسیاری از موارد در تربیت فرزندان خویش از تفاهم بیشتری برخوردارند. کسب علم و دانش به خودی خود یک مزیت و ارزش است و در رشد و تعالی فکری افراد نقش بسزایی دارد.

۸. تشابه وضعیت اجتماعی اقتصادی خانواده‌ها: تشابه خانواده‌های دختر و پسر از نظر وضعیت اجتماعی و اقتصادی، یک اصل مهم در ایجاد تفاهمهای بعدی بین زن و مرد است. هر چند موارد استثنایی بسیاری را نیز در جامعه شاهدیم؛ بدین معنی که دختر و پسر با وجود تفاوت در طبقه اجتماعی- اقتصادی، زندگی سعادت‌مندی را در کنار یکدیگر می‌گذرانند. تناسب اجتماعی مصادیق متعددی دارد (مظاہری، ۱۳۸۳: ۱۱۵): مثلاً کسی که عمده فعالیتش علمی و پژوهشی است، نباید با کسی که روحیه اجتماعی‌اش تجملاتی، اشرافی، اهل مسافرت و تفریحات پیاپی باشد، وصلت کند.

۹. برخورداری از زمینه‌های فرهنگی مشابه: ارزشهای فردی و اجتماعی، آداب و رسوم، رفتار و سلوک، حتی آداب لباس پوشیدن و غذا خوردن زن و مرد می‌تواند زمینه‌های هم‌دلی

فرهنگ همسرگزینی در بین دانشجویان؛ معیارها و اولویتها ♦ ۱۳۹

بیشتر را بین آن دو پدید آورد. به همین سبب، شناخت زن و مرد از فرهنگ و واقعیت‌های ارزش فرهنگی همسر آینده، از اهمیت بسیاری برخوردار است.

۱۰. داشتن تناسب سنی بین همسران: تفاوت سن بلوغ جنسی دختر و پسر حدود چهار سال است و بهتر است که تفاوت سن آنها در ازدواج نیز چنین باشد. این نکته بسیار مهم است. مگر اینکه واقعاً شرایط دیگر آنقدر مناسب باشد که بتوان از این مسئله صرف نظر کرد و همسری با سن مساوی برگزید. ولی به هر حال، تفاوت سنی نکته‌ای حائز اهمیت است.

۱۱. داشتن هماهنگی روحی و روانی: برخی افراد برون‌گرا (اهل شوخی، ارتباط و رفت و آمد با دیگران، اهل تفریح و سیر و سفر، پر جنب و جوش و...) و بعضی درون‌گرا (تمرکز بر خود، تفکر زیاد، عدم ارتباط با دیگران، گوشه‌گیر، کم‌تحرک و...) هستند. اگر زن و شوهر در این جهت متناسب نباشند یا فاصله آنها از این جهت زیاد باشد، به احتمال زیاد با مشکل مواجه می‌شوند.

۱۲. توجه به شأنیت و هم‌کفو بودن همسران: ازدواج با افراد هم‌کفو و هم‌شأن باعث توافق بیشتر در زندگی می‌شود؛ زیرا درصد بالایی از اختلافات بین زن و شوهرها در نتیجه نبودن طرفین در یک شأن و طبقه است. هم‌کفوی در جنبه‌های ایمانی، فکری، اقتصادی و... مطرح است، اما تکیه اساسی اسلام در کفویت، بیشتر بر مسئله ایمان و اعتقاد است. علت اینکه پیامبر(ص)، حضرت علی(ع) را برای همسری دختر خود انتخاب کردند، همین مسئله بوده است. بعضی روایات، کفویت را شامل دو چیز دانسته‌اند: یکی، عفت ناشی از ایمان و اعتقاد و دیگری، تأمین امکانات زندگی(حر عاملی، ۱۴۰۹: ۵۶). پیامبر(ص) می‌فرماید: «برخی از مؤمنان، همتای برخی دیگرند».(موسوی، ۱۳۹۱: ۱۵۱)

هـ) پیشینه تحقیق

عابدی و فرحبخش(۱۳۷۹) در تحقیقی با عنوان «بررسی و مقایسه معیارهای انتخاب همسر در دانشجویان دختر و پسر دانشگاه علوم پزشکی اصفهان»، نشان دادند که تفاوت سنی بین همسران، ارجحیت درآمد به موقعیت اجتماعی شغل همسر و وضعیت اشتغال همسر، ارجحیت زیبایی به ثروت، وضعیت جسمی به رشد فکری، تشابه ظاهری فرد مورد علاقه با

والدین، تفاوت معناداری وجود دارد. در حالی که در مورد معیارهای موقعیت شغلی پدر همسر در مقایسه با پدر خود، تناسب فکری، وجود درک متقابل، محل اشتغال و سکونت، رابطه فامیلی زوجین، برقراری ارتباطات اجتماعی، میزان رشد اجتماعی، چگونگی تصمیم‌گیری در خصوص مسائل زندگی، میزان خودمحموری، رعایت حجاب و پوشش اسلامی، سازگاری با والدین خود و برخورداری از نگرش یکسان به نقش خانواده، اختلاف معناداری وجود ندارد. در این تحقیق مشخص شد که معیارهای اکثر دانشجویان، مطابق نظریه گلبیگ، بر اساس مراحل پس عرفی شکل می‌گیرد و براساس نظریه مازلو، بیش از نیمی از دانشجویان، معیارهای خود را بر اساس ویژگی‌های انسان سالم تشکیل می‌دهند و همچنین بر اساس نظریه روانکاوی، بیش از ۵۰ درصد دانشجویان، افرادی را ترجیح می‌دهند که شبیه والدین آنها باشند و بر خلاف نظریه ستر و وینچ که می‌گویند افراد همسری را انتخاب می‌کنند که فقط نیازهای آنها را ارضا کند، پاسخهای دانشجویان حاکی از آن است که عوامل معنوی مثل زیبایی بر ثروت، رشد فکری بر وضع جسمی، علاقه‌مندی به همه انسانها به جای علاقه صرف به همسر، بی‌توجهی به جهیزیه و مهریه را بیشتر ترجیح می‌دهند.

حسینی و همکاران (۱۳۸۵) در پژوهشی با عنوان «بررسی اولویت معیارهای انتخاب همسر زوجین در شرف ازدواج در مراکز بهداشتی- درمانی شهری تابعه دانشگاههای علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شهر تهران»، به این نتیجه رسیدند که اولویتهای اول در انتخاب همسر: اصالت خانوادگی، عدم نقص عضو ظاهری، صداقت، معاشرتی بودن و اعتقاد به برابری زن و مرد و اولویتهای آخر: تعداد اعضای خانواده، رنگ پوست، عدم اعتیاد به سیگار، کارمند بودن و همشهری بودن است. به طور کلی، سلامت روانی همسر مرحله اول انتخاب و وضعیت فرهنگی- مذهبی، اولویت آخر را به خود اختصاص داده است.

مهناز علی‌اکبر دهکردی (۱۳۸۶) در پژوهش خود با عنوان «بررسی مقایسه‌ای ملاکهای همسرگزینی در دختران جوان شهر اهواز»، نشان داد معیارهای همسرگزینی عبارتند از: معیار توافق، معیار خانواده، معیار پزشکی، استقلال خانواده جدید و خصوصیات اخلاقی و مذهبی. همچنین بین معیارهای همسرگزینی دختران جوان با توجه به سن، زبان مادری، ترتیب تولد، اندازه خانواده و سواد والدین آنان، تفاوت معناداری وجود ندارد. تنها بین معیارهای همسرگزینی دختران نواحی تحصیلی چهارگانه، تفاوت معنادار وجود دارد.

فرهنگ همسرگزینی در بین دانشجویان؛ معیارها و اولویتها ♦ ۱۴۱

فروروستان و همکاران(۱۳۸۷) در پژوهشی با عنوان «معیار انتخاب سطح تحصیلات همسر و مقایسه آن در دانشجویان دختر و پسر» به این نتیجه رسیدند که از نظر دانشجویان، سطح تحصیلات همسر بسیار اهمیت دارد و از جمله معیارهای انتخاب همسر است. همچنین در مورد معیار انتخاب سطح تحصیلات همسر بین دختران و پسران دانشجویان تفاوت معنادار وجود دارد. دختران بیشترین تمایل را در انتخاب سطح تحصیلات بالاتر همسر و پسران کمترین تمایل را در انتخاب سطح تحصیلات بالاتر همسر از خود نشان دادند.

در پژوهش حیدری و همکاران(۱۳۸۷) با عنوان «معیارهای ازدواج از دیدگاه دانشجویان مجرد دانشگاه علوم پزشکی مازندران»، نگرش دانشجویان نسبت به معیارهای تفاهم اخلاقی و وفاداری، بیش از ۹۰ درصد و در معیارهای مسئولیت‌پذیری و زیبایی و جذابیت، بیش از ۷۰ درصد و در حد خیلی مهم ارزیابی شد. میزان اهمیت معیارها با متغیرهای سن، جنس، مقطع تحصیلی و معیارهای انتخاب همسر، مثل تفاهم اخلاقی، وفاداری به همسر، زیبایی و جذابیت ظاهری، رضایت والدین، عشق و علاقه، تشابه تحصیلی، داشتن مذهب مشترک، تشابه علاقه و سلیقه در زندگی و عدم وجود بیماری ارثی در خانواده، ارتباط و تفاوت معناداری دارد؛ به طوری که معیارهای ارزشمند برای دانشجویان پسر، به ترتیب: تفاهم اخلاقی، وفاداری، مسئولیت‌پذیری، زیبایی و جذابیت ظاهری و شناخت قبل از ازدواج، اما برای دانشجویان دختر: تفاهم اخلاقی، وفاداری، رضایت والدین، شناخت قبل از ازدواج، عشق و علاقه، مسئولیت‌پذیری، زیبایی و جذابیت ظاهری بوده است.

عباس‌زاده و همکاران(۱۳۸۷) در پژوهشی با عنوان «بررسی معیارهای انتخاب همسر در دانشجویان دختر و پسر دانشگاه علوم پزشکی زابل» به این نتیجه رسیدند که بین اکثر معیارهای انتخاب همسر با جنس دانشجویان، ارتباط معنادار وجود دارد و فقط معیار پایبندی به اعتقادات، ارتباط معناداری با جنس دانشجویان ندارد. بیشترین اختلاف در پاسخها در زیبایی ظاهری و شغل همسر بوده که به ترتیب برای پسران و دختران از اهمیت بیشتری برخوردار بوده است. با توجه به یافته‌های این پژوهش، تحصیلات بالا به عنوان معیاری برای انتخاب همسر، نزد دختران با بالا رفتن مقطع تحصیلی، از اهمیت آن کاسته می‌شود؛ در حالی که این معیار نزد پسران از روند خاصی پیروی نمی‌کند. زیبایی ظاهری نزد دختران، با بالا رفتن مقطع تحصیلی، اهمیت کمتری داشت؛ در حالی که این معیار نزد پسران، با بالا رفتن

مقطع تحصیلی، از اهمیت بیشتری برخوردار بود. پایبندی به اعتقادات، یکی از مهم‌ترین معیارهای همسرگزینی دانشجویان مورد مطالعه بود؛ لذا شناخت کامل و تطابق فرهنگی بین دو خانواده، ضروری به نظر می‌رسد.

نصیرزاده و رسول‌زاده طباطبایی (۱۳۸۸) در پژوهشی با عنوان «معیارهای فیزیکی انتخاب همسر در دانشجویان دانشگاه‌های تهران» به این نتیجه رسیدند که بین دختران و پسران و سنین مختلف دانشجویان از لحاظ ملاکهای فیزیکی انتخاب همسر، میزان تفاوت سن بین زوجین و جزییات ظاهری صورت و بدن، تفاوت معنادار وجود دارد. حدود ۷۳ درصد پسران به کمتر بودن سن زن اعتقاد داشتند؛ در حالی که ۹۵ درصد دختران ترجیح می‌دادند همسرشان از آنها بزرگ‌تر باشد.

حسین‌خانی نایینی (۱۳۸۹) در مقاله‌ای با عنوان «معیارهای انتخاب همسر از دیدگاه اسلام» به این نتیجه رسید که انتخاب همسر، مرحله‌ای مهم و سرنوشت‌ساز در تحقق ازدواج موفق محسوب می‌شود. در این مقاله، معیارهای انتخاب همسر از دیدگاه اسلام در قالب شش دسته کلی با عناوین دینداری و ایمان، ارزشهای اخلاقی، خصوصیات جسمی، صلاحیت خانوادگی، خصوصیات اقتصادی و ویژگی‌های اجتماعی مورد بررسی قرار گرفته است. در اسلام، بر اصل همسان‌همسری به عنوان معیار همسرگزینی و ضامن انسجام خانواده، ذیل عنوان «کفویت» تأکید شده و دیدگاه‌های ارزشی اسلام به ارائه تعریف خاصی از کفویت زن و شوهر انجامیده است. برخورد ایجابی با برخی جنبه‌های همسان‌همسری و برخورد سلبی با جنبه‌های دیگر (همسانی قومی، نژادی و طبقاتی)، نشان‌دهنده کوشش قانونگذار اسلام در جهت تغییر نگرشهای فرهنگی نسبت به موضوع همسان‌همسری است.

حقیقی‌زاده و همکاران (۱۳۸۹) در پژوهشی با عنوان «معیارهای گزینش همسر از دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اهواز» نشان می‌دهد که مهم‌ترین معیار برای ازدواج از دیدگاه بیش از ۸۲ درصد از پسران و بیش از ۹۰ درصد از دختران، اخلاق بود که بین دختران و پسران اختلاف معناداری وجود داشت. معیارهای دیگر از جمله: ایمان، اعتقادات مذهبی، مسئولیت‌پذیری و تحصیلات، جزء معیارهایی بود که بین پسران و دختران از ۳۲ تا ۸۰ درصد مورد اهمیت است که با بعضی از مطالعات دیگر همخوانی وجود دارد.

فرهنگ همسرگزینی در بین دانشجویان؛ معیارها و اولویتها ♦ ۱۴۳

رجبی و همکاران (۱۳۹۰) در پژوهشی با عنوان مقایسه و رتبه‌بندی ترجیحات همسرگزینی بین گروهی از دانشجویان دختر و پسر و دانشجویان کرد، عرب و بختیاری دانشگاه شهید چمران اهواز» نشان دادند که بین میانگین ترجیحات همسرگزینی دانشجویان، تفاوت معناداری وجود دارد؛ بدین صورت که بالاترین میانگینها متعلق به عامل ویژگی‌های رفتاری، مذهبی و مهارت‌های اجتماعی و کمترین مربوط به عامل مهارت‌های خانه‌داری است. همچنین، بین ترجیحات همسرگزینی دختران (ویژگی‌های رفتاری، وضعیت اجتماعی-اقتصادی و ویژگی‌های مذهبی) و پسران (ویژگی‌های ظاهری و مهارت‌های خانه‌داری) و بین ترجیحات همسرگزینی قومیت‌های بختیاری (مهارت‌های خانه‌داری)، کرد (در ویژگی‌های ظاهری) و عرب‌زبان (خواستار بچه و مذهبی بودن)، تفاوت معناداری دیده شد.

موسوی (۱۳۹۱) در پژوهشی با عنوان «همسرگزینی؛ بررسی تطبیقی معیارها در اندیشه اسلامی با معیارهای پذیرفته شده از سوی جوانان شهر کرمان» به این نتیجه رسید که از شش معیار اصلی در دیدگاه نظری اسلام، تنها دو معیار آن؛ یعنی «پاکدامنی» و «عقل و هوش» را در اولویت قرار می‌دهند؛ در حالی که جوانان غیر از این دو معیار، معیارهایی همچون: میزان تحصیلات، وضعیت اقتصادی و شغل را در رتبه‌بندی خود در اولویت قرار داده‌اند. همچنین در اولویت‌بندی معیارهای ازدواج، بین دختران و پسران، تفاوت معناداری مشاهده نمی‌شود، هر چند این هماهنگی در معیارهای دو جنس، با ملاک‌های دینی رابطه معناداری ندارد.

رشیدی (۱۳۹۱) در پژوهشی با عنوان «بررسی اولویتهای انتخاب همسر از دیدگاه دانشجویان پسر و دختر دانشگاه رازی» به این نتیجه رسید که اولویت اول در معیارهای انتخاب همسر در هر دو جنس، اعتقاد و ایمان است. دومین اولویت معیار انتخاب همسر از دیدگاه پسران، سلامت فکر و روان است؛ در حالی که دانشجویان دختر، این معیار را در اولویت پنجم خود به حساب آورده‌اند. بین دانشجویان پسر و دختر در اولویت دادن به معیارهای انتخاب همسر، تفاوت معنادار وجود دارد.

(و) روش تحقیق

روش تحقیق از نظر اهداف، کاربردی و به لحاظ شیوه جمع‌آوری اطلاعات، توصیفی-پیمایشی است. جامعه آماری شامل کل دانشجویان شرکت‌کننده در مراسم ازدواج دانشجویی نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌های آزاد اسلامی و دانشگاه دولتی قم در نیمسال دوم سال تحصیلی ۹۰-۹۱ بودند که به جهت محدود بودن، کل آنان (۱۵۸ نفر) به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند که ازین تعداد، ۸۰ نفر از دانشگاه آزاد اسلامی و ۷۸ نفر از دانشگاه دولتی قم بودند. ابزار جمع‌آوری اطلاعات، پرسشنامه محقق‌ساخته حاوی ۳۰ سؤال بر اساس طیف پنج درجه‌ای لیکرت با پایایی معادل ۰/۸۹ مطابق آلفای کرونباخ بود. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی در حد میانگین، انحراف استاندارد، ضریب پراکندگی و همبستگی رتبه‌ای اسپیرمن براون و از آمار استنباطی در حد آزمون T کندال و Z تک‌گروهی استفاده شده است.

(ز) تجزیه و تحلیل اطلاعات

جدول ۱: اولویت‌بندی معیارهای ازدواج دانشجویی دانشجویان

R	V	Z	S	n	\bar{x}	$\sum x$	معیارها در دو دانشگاه	ردیف
۱۰	۱۵/۷۱	۳۵/۲۵	۰/۷	۱۵۸	۴/۴۷	۷۰۶	تناسب فرهنگی و تحصیلی بین زوجها	۱
۲	۹/۶۳	۶۲/۲۴	۰/۴۶	۱۵۸	۴/۷۸	۷۵۵	عفت و پاکدامنی	۲
۱۹	۲۱/۰۱	۲۳/۱۴	۰/۸۶	۱۵۸	۴/۰۸	۶۴۴	اهمیت دادن به امور معنوی در مقایسه با مادی	۳
۳۰	۴۷/۲	۵/۸۸	۱/۵۱	۱۵۸	۳/۲۱	۵۰۷	گرایش سیاسی	۴

فرهنگ همسرگزینی در بین دانشجویان؛ معیارها و اولویتها ۱۴۵

۵	داشتن امنیت و آرامش در زندگی	۷۴۹	۴/۷۴	۱۵۸	۰/۶۱	۴۶/۱۹	۱۲/۸۶	۶
۶	داشتن اصالت خانوادگی	۷۱۳	۴/۵۱	۱۵۸	۰/۸۴	۳۰/۰۲	۱۸/۶۷	۱۲
۷	برخورداری از نجابت خانوادگی و شخصی	۷۴۵	۴/۷۲	۱۵۸	۰/۵۲	۵۳/۷۲	۱۰/۹۹	۳
۸	تناسب فاصله فرهنگی و طبقاتی خانواده‌ها	۶۳۸	۴/۰۶	۱۵۸	۰/۹۵	۲۰/۷۳	۲۳/۲۶	۲۱
۹	استقلال رأی (عدم وابستگی به خانواده)	۶۴۱	۴/۰۸	۱۵۸	۰/۹۸	۲۰/۳۳	۲۴/۰۱	۲۲
۱۰	داشتن توافق اخلاقی	۷۵۲	۴/۷۳	۱۵۸	۰/۵۸	۴۸/۳۷	۱۲/۲۹	۵
۱۱	داشتن صداقت در زندگی زناشویی	۷۶۱	۴/۷۹	۱۵۸	۰/۵۷	۵۰/۸۷	۱۱/۸۴	۴
۱۲	برخورداری از سلامت فکری و روانی	۷۶۴	۴/۸۴	۱۵۸	۰/۳۹	۷۵/۵۲	۸/۰۴	۱
۱۳	برخورداری از سلامت جسمانی	۷۲۵	۴/۵۹	۱۵۸	۰/۶۹	۳۸/۱۷	۱۴/۹۹	۹
۱۴	داشتن حس مسئولیت‌پذیری بالا	۷۲۶	۴/۵۷	۱۵۸	۰/۶۲	۴۱/۹۱	۱۳/۶۱	۸
۱۵	داشتن اعتماد به نفس	۶۹۰	۴/۳۷	۱۵۸	۰/۷۳	۳۱/۹۵	۱۶/۸۲	۱۱
۱۶	برخورداری از تناسب سنی	۵۷۰	۳/۶۱	۱۵۸	۱/۱۲	۱۲/۴۱	۳۱/۱	۲۷
۱۷	انطباق از نظر ویژگی‌های فرهنگی - اجتماعی	۶۳۶	۴/۰۳	۱۵۸	۱/۰۶	۱۸/۰۱	۲۶/۴۴	۲۳

۲۴	۲۶/۵۶	۱۶/۸۳	۱/۰۳	۱۵۸	۳/۸۸	۶۱۳	داشتن درآمد در سطح بالا	۱۸
۱۷	۲۰/۴۳	۲۴/۲۴	۰/۸۶	۱۵۸	۴/۲۲	۶۲۴	داشتن نگرش یکسان نسبت به زندگی	۱۹
۲۰	۲۲/۳۳	۲۲/۴۸	۰/۹۳	۱۵۸	۴/۱۸	۶۵۲	برخورداری از تعاملات اجتماعی مناسب	۲۰
۱۸	۲۰/۷۴	۲۵/۸۶	۰/۹	۱۵۸	۴/۳۶	۶۸۹	دوری از بدبینی	۲۱
۷	۱۳/۵۴	۴۲/۸۶	۰/۶۳	۱۵۸	۴/۶۵	۷۳۴	قابل اعتماد بودن	۲۲
۲۶	۲۷/۶۲	۱۵/۷۵	۱/۰۶	۱۵۸	۴/۸۲	۶۰۴	غیرتورزی	۲۳
۲۵	۲۷/۵۳	۱۴/۳۵	۱	۱۵۸	۳/۶۵	۵۷۶	داشتن مقبولیت عمومی	۲۴
۱۵	۲۰/۰۸	۲۵/۴۲	۰/۸۵	۱۵۸	۴/۲۱	۶۶۵	زیبایی و آراستگی ظاهری	۲۵
۱۳	۱۹/۲۴	۲۷/۶۶	۰/۸۳	۱۵۸	۴/۳۴	۶۸۵	برخورداری از نظم و برنامه در زندگی	۲۶
۱۶	۲۰/۱۲	۲۵/۴۸	۰/۸۵	۱۵۸	۴/۲۲	۶۶۷	داشتن وقار ظاهری	۲۷
۲۹	۴۲/۵۶	۴/۳۴	۱/۲۵	۱۵۸	۲/۹۳	۴۶۳	تعداد فرزندان در خانواده طرفین	۲۸
۲۸	۳۲/۱۷	۱۲/۴۶	۱/۱۸	۱۵۸	۳/۶۷	۵۸۰	تناسب رفاه اقتصادی خانواده‌ها	۲۹
۱۴	۱۹/۹۳	۲۶/۵۴	۰/۸۶	۱۵۸	۴/۳۲	۶۸۲	شخصیت اجتماعی	۳۰

جدول ۱، وضعیت داده‌های جمع‌آوری شده از آزمودنی‌ها در مورد معیارهای همسرگزینی در بین دانشجویان را نشان می‌دهد. مطابق اطلاعات، همه معیارهای مورد مطالعه،

فرهنگ همسرگزینی در بین دانشجویان؛ معیارها و اولویتها ♦ ۱۴۷

نمره Z بالاتر از Z جدول در سطح اطمینان ۰/۹۹ و $\frac{\alpha}{2} = 0/01$ (۲/۵۸) کسب کرده‌اند. با توجه به معنادار بودن تفاوت میانگین با متوسط نمره مورد انتظار (۳)، با اطمینان ۰/۹۹ می‌توان نتیجه گرفت که همه معیارهای مورد مطالعه قابل قبول و مطلوب بوده است. مطابق داده‌ها، بیشترین میانگین (۴/۸۴) مربوط به برخورداری از سلامت روانی (معیار ۱۲) است که با ضریب پراکندگی ۸/۰۴ در رتبه اول قرار گرفته و پس از آن، عفت و پاکدامنی (معیار ۲) با میانگین ۴/۷۸ و ضریب پراکندگی ۹/۶۳ در جایگاه دوم قرار دارد. برخورداری از نجابت خانوادگی و شخصی (معیار ۷) با میانگین ۴/۷۲ و ضریب پراکندگی ۱۰/۹۹ در رتبه سوم قرار دارد. داشتن صداقت در زندگی زناشویی، داشتن توافق اخلاقی بین زوجین، داشتن امنیت و آرامش در زندگی، قابل اعتماد بودن، داشتن حس مسئولیت‌پذیری بالا، برخورداری از سلامت جسمانی و تناسب فرهنگی و تحصیلی بین زوجها، به ترتیب در رتبه‌های چهارم تا دهم قرار گرفته‌اند. از طرف دیگر، از دیدگاه دانشجویان به ترتیب: گرایش سیاسی (معیار ۴) با میانگین ۳/۲۱ و ضریب پراکندگی ۴۷/۲ و تعداد فرزندان در خانواده طرفین (معیار ۲۸) با میانگین ۲/۹۳ و پراکندگی ۴۲/۵۶ و تناسب رفاه اقتصادی خانواده‌ها (معیار ۲۹) با میانگین ۳/۶۷ و پراکندگی ۱۷/۳۲ در رتبه‌های انتهایی قرار گرفته‌اند و معیارهایی چون: زیبایی و آراستگی ظاهری در رتبه ۱۶، داشتن درآمد در سطح بالا در رتبه ۲۴ و تناسب سنی طرفین در رتبه ۲۷ قرار گرفته‌اند.

جدول ۲: همبستگی بین اولویت‌بندی معیارهای انتخاب همسر دانشجویان دو دانشگاه

$r_s = 0/745$	$T = 5/908$	$df = 28$	$T_{\frac{\alpha}{2}}(0/01) = 2.763$
---------------	-------------	-----------	--------------------------------------

جدول ۲، همبستگی اولویت‌بندی معیارهای انتخاب همسر دانشجویان دو دانشگاه را نشان می‌دهد. مطابق اطلاعات، داشتن سلامت روانی از اولویت‌دارترین معیارهای انتخاب همسر در بین دانشجویان هر دو دانشگاه آزاد و دولتی قم است که در اولویت اول قرار دارد. در مقابل، گرایشهای سیاسی و اجتماعی کم‌اهمیت‌ترین معیار در انتخاب همسر بوده که در اولویت سی‌ام (آخر) قرار گرفته است. همچنین نجابت شخصی و خانوادگی، داشتن حس مسئولیت‌پذیری بالا، داشتن نگرش یکسان نسبت به زندگی و تعداد فرزندان خانواده، از نظر

دانشجویان هر دو دانشگاه اولویت یکسانی دارند که به ترتیب در رتبه‌های ۴، ۷، ۱۸ و ۲۹ جای گرفته‌اند.

تحلیل توصیفی اطلاعات بر اساس آزمون همبستگی رتبه‌ای اسپیرمن براون، میزان همبستگی بین رتبه‌بندی دانشجویان دو دانشگاه را معادل ۰/۷۴۵ نشان می‌دهد که چون از میزان همبستگی جدول در سطح اطمینان ۰/۹۹ و درجه آزادی ۲۸ (۰/۴۴۸) بزرگ‌تر است، می‌توان نتیجه گرفت که میزان همبستگی بالاست. تحلیل استنباطی داده‌ها بر اساس آزمون T برای تعیین معناداری همبستگی رتبه‌بندی بین دو گروه نشان می‌دهد چون T محاسبه شده (۵/۹۰۸) از T بحرانی در سطح اطمینان ۰/۹۹ و خطای ۰/۰۱ و درجه آزادی ۲۸ (۲/۷۶۳) بزرگ‌تر است، پس همبستگی بین رتبه‌بندی معیارهای انتخاب همسر دو گروه دانشجویان دولتی و آزاد معنادار است و تفاوت معناداری در رتبه‌بندی‌ها وجود ندارد.

ح) نتیجه‌گیری

امروزه رسالت دانشگاهها در تولید دانش، فرهنگ‌سازی، تحت تأثیر قرار دادن فرهنگ عمومی و ارائه خدمات، امری بدیهی و مسلّم به شمار می‌رود و ابزار این کار، اطلاعات و الگوهای رفتاری‌اند که شامل استادان، مدیران، کارکنان و مخاطبان می‌باشند. دانشگاهها از طریق ایجاد کارایی داخلی (دادن دانش، بینش و توانش کافی) و کارایی بیرونی (بازار کار و کیفیت زندگی)، توسعه اطلاعات، توسعه مهارتها، توسعه شخصیت و توسعه خلاقیت و تفکر، نه تنها بر بالندگی فرد، بلکه بر روشهای زندگی مردم یک جامعه تأثیر می‌گذارند. آنان با داشتن محیطی مستقل، آزادگی علمی و ثبات شغلی، به عنوان یک سیستم نرم و فرمان‌ناپذیر اجتماعی در صددند فرهنگ و شیوه زندگی را به دانشجویان یاد داده، فرهنگ جامعه را تحت تأثیر قرار دهند. توجه به معیارهای همسرگزینی نیز یکی از پدیده‌های فرهنگی و اجتماعی است که دانشگاهها برای داشتن محیطی کاملاً علمی و پاک برای فعالیتهای آموزشی- پژوهشی و تأثیرگذاری بر فرهنگ عمومی به عنوان رسالت خود با آن درگیرند. نتایج مطالعه حاضر با هدف شناسایی معیارها و اولویت‌بندی آنها در بین دانشجویان دانشگاههای آزاد اسلامی و دانشگاه دولتی قم، نشان داد: سلامت روانی از اولویت‌دارترین معیارهای انتخاب همسر در بین دانشجویان هر دو دانشگاه آزاد و دولتی قم است که در اولویت اول قرار دارد و با یافته‌های

فرهنگ همسرگزینی در بین دانشجویان؛ معیارها و اولویتها ♦ ۱۴۹

حسینی و همکاران (۱۳۸۵) مبنی بر اینکه به طور کلی سلامت روانی همسر در مرحله اول انتخاب بوده و عابادی و فرحبخش (۱۳۷۹) که معتقدند بیش از نیمی از دانشجویان معیارهای خود را بر اساس ویژگی‌های انسان سالم تشکیل می‌دهند، تناسب دارد. این در حالی است که با یافته‌های علی‌اکبر دهکردی (۱۳۸۶) عباس‌زاده و همکاران (۱۳۸۷) حقیقی‌زاده و همکاران (۱۳۸۹) و موسوی (۱۳۹۱) از نظر اولویت، تفاوت وجود دارد که به نظر می‌رسد بخش عمده‌ای از این عدم تناسب، به محیط و شرایط تحقیق حاضر که در شهری کاملاً مذهبی و موقعیت ازدواج دانشجویی در دانشگاه که محیطی علمی و بی‌آلایش است ارتباط دارد. همچنین در بین دانشجویان، معیارهای عفت و پاکدامنی، داشتن امنیت و آرامش در زندگی، برخورداری از نجابت شخصی و خانوادگی، داشتن صداقت در زندگی زناشویی، داشتن اصالت خانوادگی، داشتن حس مسئولیت‌پذیری بالا، داشتن اعتماد به نفس و توافق اخلاقی، به ترتیب در اولویت‌های اول تا دهم قرار دارند. در دانشگاه دولتی نیز معیارهای قابل اعتماد بودن، عفت و پاکدامنی، برخورداری از نجابت شخصی و خانوادگی، توافق اخلاقی، داشتن صداقت در زندگی زناشویی، داشتن حس مسئولیت‌پذیری بالا، تناسب از نظر سطح فرهنگی، داشتن امنیت و آرامش در زندگی، دوری از بدبینی و بدگمانی، به ترتیب در رتبه‌های دوم تا دهم قرار دارند. مقایسه معیارها، نزدیکی اولویتها را تا حدودی نشان می‌دهد؛ به نحوی که از ۱۰ اولویت اول، هفت مورد مشترک بوده و تنها سه اولویت متفاوت است. از طرفی، دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی معیارهای دوری از بدبینی و بدگمانی، مقبولیت عمومی، داشتن درآمد سطح بالا، برخورداری از استقلال رأی (عدم وابستگی به خانواده) و گرایش سیاسی را از کم‌اهمیت‌ترین معیارها تشخیص داده‌اند که می‌تواند بیانگر توجه فرعی (غیر اصلی) به عوامل مادی و ظاهری در مقابل عوامل معنوی باشد که مورد تأکید آموزه‌های اسلامی است. در مقابل، دانشجویان دانشگاه قم معیارهای داشتن انطباق از نظر ویژگی‌های فرهنگی، غیرت‌ورزی، برخورداری از تناسب سنی، تناسب سطح رفاه خانوادگی بین زوجین، تعداد فرزندان در خانواده طرفین و گرایش سیاسی را از کم‌اهمیت‌ترین معیارها تشخیص داده‌اند. تحلیل علل اختلاف بین اولویت‌های انتهایی دو گروه، تفاوت دانشجویان دو نوع دانشگاه آزاد و دولتی را از نظر وضعیت و توان مالی، توان علمی و تحصیلی، موقعیت و شرایط خانوادگی و از نظر فکری و عقیدتی می‌تواند نمایان کند. بی‌توجهی به دیدگاه سیاسی طرف مورد نظر برای همسری، در دیدگاه دانشجویان دو دانشگاه که به عنوان کم‌اهمیت‌ترین معیار دیده شده، قابل تأمل است.

همچنین معیارهایی مانند داشتن وقار و آراستگی ظاهری در اولویتهای ۱۲ تا ۱۷ قرار گرفته‌اند که گویای اهمیت به نسبت متوسط در دیدگاه دانشجویان است که با یافته‌های نصیرزاده و رسولزاده طباطبایی (۱۳۸۸)، عباسزاده و همکاران (۱۳۸۷)، حیدری و همکاران (۱۳۸۷) و عابدی و فرحبخش (۱۳۷۹) تا حدودی تفاوت دارد. برخورداری از درآمد بالا و برخورداری از تناسب سنی در بین دانشجویان دانشگاه آزاد، به ترتیب در رتبه‌های ۲۷ و ۲۴ و در بین دانشجویان دولتی در رتبه ۲۳ و ۲۷ قرار گرفته که نشان‌دهنده اهمیت کم آن در مقایسه با سایر معیارهاست. تحلیل اطلاعات جمع‌آوری شده نشان می‌دهد معیارهای سلامت روانی (رتبه یک)، برخورداری از نجابت خانوادگی و شخصی (چهار)، داشتن حس مسئولیت بالا (هفت)، داشتن درآمد در سطح بالا (۱۸)، تعداد فرزندان در خانواده طرفین (۲۹) و گرایش سیاسی (۳۰) از معیارهای مشترک دو گروه دانشجویی در دو دانشگاه مختلف است. به عبارت دیگر؛ در معیارهای انتخاب همسر دانشجویان دانشگاههای آزاد و دولتی قم، مهم‌ترین معیار، سلامت فکری و روانی همسران و کم‌اهمیت‌ترین معیار: گرایش سیاسی آنان است. همچنین یافته‌ها نشان می‌دهد همبستگی بین رتبه‌بندی معیارهای انتخاب همسر دو گروه دانشجویان دولتی و آزاد معنادار است و در اولویت‌بندی معیارهای انتخاب همسر بین آنان تفاوت معناداری دیده نمی‌شود که با یافته‌های فرودستان و همکاران (۱۳۸۷) مبنی بر اینکه معیار انتخاب همسر بین دختران و پسران دانشجویان تفاوت معنادار وجود دارد و علی‌اکبر دهکردی (۱۳۸۶) که بین معیارهای همسرگزینی دختران نواحی تحصیلی چهارگانه تفاوت معنادار وجود دارد و موسوی (۱۳۹۱) که معیارهای دو جنس، با ملاکهای دینی رابطه معناداری وجود ندارد، تناسب ندارد؛ که به نظر می‌رسد با شرایط اجتماعی و مذهبی و سیاسی محیط تحقیق مرتبط است.

پیشنهادها

۱. به نظر می‌رسد برنامه‌ریزی برای برگزاری کارگاههای آشنایی با معیار انتخاب همسر برای دانشجویان و افزایش سواد اطلاعاتی آنان می‌تواند ضمن کمک به شکل‌گیری محیط سالم در دانشگاهها، موجب فرهنگ‌سازی بر اساس معیارهای اسلامی و ترویج آن در فرهنگ عمومی شود.

۲. شناخت درست و مبتنی بر فرهنگ ارزشی معیارهای همسرگزینی در تقویت بنیانهای نهاد خانواده، نه تنها بر دانشهای بنیادین، بلکه بر ارزشها و نمادها نیز تأثیر داشته، می‌تواند در تحکیم آن نیز مؤثر باشد.

منابع

- قرآن کریم.
- ثنائی، باقر (۱۳۷۹): مقیاس سنجش خانواده و ازدواج، تهران، بعثت.
- حبیب‌نژاد، سید احمد (۱۳۸۱): پیوند آسمانی، قم، مرکز پژوهش‌های اسلامی صدا و سیما.
- حر عاملی، محمد بن الحسن (۱۴۰۹ ق): وسائل الشیعه، ج ۱۴، قم، مؤسسه آل‌البیت لاحیاء التراث.
- حر عاملی، محمد بن الحسن (۱۴۱۲ ق): وسائل الشیعه، ج ۲۰، قم، مؤسسه آل‌البیت لاحیاء التراث.
- حسین‌خانی ناینی، هادی (۱۳۸۹): «معیارهای انتخاب همسر از دیدگاه اسلام»، فصلنامه اسلام و پژوهش‌های تربیتی، سال دوم، ش ۲ (پیاپی ۴): ۲۱-۴۴.
- حسینی، میمنت؛ مریم محمدی، فریده یغمایی، حمید علوی مجد و محسن یزدجردی (۱۳۸۵): «بررسی معیارهای انتخاب همسر زنان در شرف ازدواج مراجعه‌کننده به مراکز بهداشتی- درمانی شهری تابعه دانشگاه‌های علوم پزشکی شهر تهران»، فصلنامه پرستاری و مامایی (دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی)، سال دوازدهم، ش ۵۳: ۳۱-۱۹.
- حقیقی‌زاده، محمدحسین؛ خدابخش کرمی و تینوش سلطانی (۱۳۸۹): «معیارهای گزینش همسر از دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اهواز»، فصلنامه علوم بهداشتی جندی‌شاپور، سال دوم، ش ۲: ۴۴-۵۴.
- حیدری، جبار؛ هدایت جعفری، محمدعلی افضل‌ی، رضاعلی محمدپور و قهرمان محمودی (۱۳۸۷): «معیارهای ازدواج از دیدگاه دانشجویان مجرد دانشگاه علوم پزشکی مازندران»، پژوهش پرستاری ایران، سال سوم، ش ۱۱: ۶۲-۵۴.
- رجبی، غلامرضا؛ مریم ابراهیمی نویندگانی و رضا خجسته‌مهر (۱۳۹۰): «مقایسه و رتبه‌بندی ترجیحات همسرگزینی در بین گروهی از دانشجویان دختر و پسر و دانشجویان کرد، عرب و بختیاری دانشگاه شهید چمران اهواز»، فصلنامه علمی- پژوهشی دانشگاه شاهد، سال سوم، ش ۴: ۷۴-۶۱.
- رشیدی، علیرضا (۱۳۹۱): «بررسی اولویتهای انتخاب همسر از دیدگاه دانشجویان پسر و دختر دانشگاه رازی»، فصلنامه فرهنگ در دانشگاه اسلامی، سال دوم، ش ۱: ۱۲۶-۱۰۳.

فرهنگ همسرگزینی در بین دانشجویان؛ معیارها و اولویتها ♦ ۱۵۳

- ساروخانی، باقر (۱۳۸۶)؛ مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی خانواده، تهران، سروش.
- طباطبایی، سید محمدحسین (۱۳۶۳)؛ المیزان فی تفسیر القرآن، ترجمه سید محمدباقر موسوی همدانی، قم، دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه.
- عابدی، داریوش و کیومرث فرحبخش (۱۳۷۹)؛ «بررسی معیارهای انتخاب همسر در دانشجویان دختر و پسر دانشگاه علوم پزشکی اصفهان»، طب و تزکیه، ش ۳۹: ۴۲-۳۴.
- عباس‌زاده، محمد؛ مهدی بهی، محمدعلی دربندی، محمود یوسفی و فیصل جمال‌زاده (۱۳۸۹)؛ «بررسی معیارهای انتخاب همسر در دانشجویان دختر و پسر دانشگاه علوم پزشکی زابل»، رستمینه، سال دوم، ش ۳: ۸۸-۸۰.
- علی‌اکبر دهکردی، مهناز (۱۳۸۶)؛ «بررسی مقایسه‌ای ملاکهای همسرگزینی در دختران جوان شهر اهواز»، دوماهنامه علمی پژوهشی دانشور رفتار (دانشگاه شاهد)، سال چهاردهم، ش ۲۵: ۸۳-۷۵.
- فرودستان، مهرانوش؛ حمیدرضا عریضی و ابوالقاسم نوری (۱۳۸۷)؛ «معیار انتخاب سطح تحصیلات همسر و مقایسه آن در دانشجویان دختر و پسر»، فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، سال نهم، ش ۳۳: ۲۲۷-۲۱۷.
- فیض کاشانی، مولی محسن (بی‌تا)؛ المحجه البيضاء فی تهذیب الاحیاء، تصحیح و تعلیق علی‌اکبر غفاری، قم، دفتر انتشارات اسلامی جامعه مدرسین حوزه علمیه.
- قلی‌زاده، آذر (۱۳۷۶)؛ مبانی جامعه‌شناسی، اصفهان، محتشم.
- کلینی، ابوجعفر محمد بن یعقوب (۱۳۶۵)؛ الکافی، ج ۵، تهران، دارالکتب الاسلامیه.
- محمدی ری‌شهری، محمد و عباس پسندیده (۱۳۷۸)؛ تحکیم خانواده از نگاه قرآن و حدیث، ترجمه حمیدرضا شیخی، قم، دارالحدیث.
- محمدی ری‌شهری، محمد (۱۳۷۹)؛ میزان الحکمه، ترجمه رضا شیخی، مرکز تحقیقات دارالحدیث، چاپ دوم، قم: دارالحدیث. ج ۵، ص ۲۲۵۸، ح ۷۸۴۸.
- مظاهری، علی‌اکبر (۱۳۸۳)؛ جوانان و انتخاب همسر، قم، پارسایان، چاپ بیست و دوم.
- موسوی، سید رضا (۱۳۹۱)؛ «همسرگزینی؛ بررسی تطبیقی معیارها در اندیشه اسلامی با معیار پذیرفته شده از سوی جوانان شهر کرمان»، فصلنامه اسلام و پژوهشهای تربیتی، سال چهارم، ش ۱: ۱۶۳-۱۴۱.

- نصیرزاده، راضیه و کاظم رسولزاده طباطبایی (۱۳۸۸)؛ «معیارهای فیزیکی انتخاب همسر در دانشجویان دانشگاههای تهران»، فصلنامه اصول بهداشت روانی، ش ۴۱: ۵۰-۴۱.
- Buss, D.M. (1990). **“International Preferences in Selecting Mates: A Study of 37 Cultures”**. *J. Cross Culture Psychol*; 21(1): 5-47.
 - Chen, C.H.Y. (2005). **Picking and Choosing: The Simulation of Sequential Mate Selection Process**. University of Wisconsin-Madison, Department of Sociology.
 - Kamkar A. & M. Tobar Toori (2000). **“The Attitude of Yasoodj University of Medical Sciences Student. Related To Marriage”**. *J. of Armeqhan Danesh*, 4 (15,16): 1-8. [Persian]
 - Parmer, T. (1998). **“Characteristics of Preferred Partners: Variations between African American Men and Women”**. *J -Coll. St. De.*: Vol.39: 461-471.
 - Rice, Philip (1996). **Inter Relationship, Marriage and Families**. California: Mayfile, 194-217.

